

VAIKUTA!

Menetelmäopas nuorten näköiseen vaikuttamiseen
ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen

VAIKUTA! -MENETelmäOPAS
NUORTEN NÄKÖISEEN VAIKUTTAMISEEN
JA YHTEISKUNNALLISEEN OSALLISTUMISEEN

VAIKUTA!-opas	3
Nuorissa on voimaa!	4
Kriittinen pedagogiikka	5
Vaikuta!-prosessi	6
1. Ongelman määrittely	8
2. Ongelman analyysi	10
3. Toiminta ongelman ratkaisemiseksi	12
4. Toiminnan pohdinta	18
Maailmankansalaisuus ja kestävä kehitys	21
Nuorten vaikuttajien haastatteluita	24
Opetusalan ammattilaisten ajatuksia kriittisestä pedagogiikasta	29
Tietoa Guatemalasta	30

Tekijä

Saija Raskulla

Uudistetun painoksen toimittajat

Anna Kivimäki, Raitamaria Mäki

Nuorten haastattelut

Ana Silvia López, Sini-Maria Melanen

Kuvat

Saija Raskulla, Veera Blomster

Ulkoasu

Pamela Arslan

Paino

Next Print Oy

2017, 2. uud. painos

ISBN 978-952-68348-3-2 (nid.)

ISBN 978-952-68348-4-9 (PDF)

Julkaisija

www.taksvarkki.fi

With the financial support of the EU

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of Taksvärkki ry (ODW Finland) and can in no way be taken to reflect the views of the European Union or of ALDA.

VAIKUTA! -opas

Guatemalalaiset nuorisoaktivistit tervehtivät suomalaisia ikätovereitaan ja lähettävät viestin yhteiskunnallisen osallistumisen tärkeydestä. Maa-ilmamme ongelmiin voi turtua, niihin voi turhautua – tai sitten ongelmia voi lähteä ratkomaan yhdessä!

VAIKUTA! -opas antaa välineitä ja ideoita nuorten näköiseen vaikuttamistyöhön ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen omasta lähiympäristöstä alkaen. Tämä oppaan uudistettu painos perustuu Saija Raskullan toimittamaan ja Taksvärkki ry:n vuonna 2011 julkaisemaan oppaaseen. Oppaassa nuorten ryhmä johdatetaan prosessiin, jossa tartutaan kaksin käsin yhdessä valittuun haasteeseen ja tehdään jotain konkreettista sen ratkomiseksi! Nuoria koskettava yhteiskunnallinen aihe maalataan seinään, se esitetään kuvateatterina tai pienen kuunnelman muodossa. Ryhmää voivat ohjata nuoret itse, esimerkiksi opiskelijakunnan aktiivit teemapäivänä. Oppilaitoksessa työpajan vetäjänä voi toimia opettaja, ja vapaa-ajan ryhmässä vaikkapa ohjaaja. Ongelma voidaan valita miltä tahansa elämän osa-alueelta, joka koskettaa ryhmäläisiä, ja johon halutaan yhdessä etsiä ratkaisukeinoja. Guatemalalaiset ja suomalaiset nuoret kertovat haastatteluissaan esimerkkejä, kuinka vaikuttaa nuorten oikeuksien toteutumiseen.

Vaikuta!-prosessi tarjoaa työkalun tutkivaan oppimiseen ja osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen harjoitteluun. Menetelmä tukee laaja-alaisen osaamisen kehittymistä ja soveltuu kouluissa useisiin eri oppiaineisiin tai vaikkapa monialaisen oppimisen jaksolle. Harjoite sopii myös erilaisiin nuorille suunnattuihin kerhoihin ja tapahtumiin, joissa nuorten oman äänen kuuluminen ja yhteisten asioiden kehittäminen ovat tapetilla.

Oppaan nuorten vaikuttajien haastattelut voidaan lukea ja analysoida syventävinä välipaloina prosessin lomassa. Haastatteluja ja niiden yhteydessä kumpuavia kysymyksiä voidaan hyödyntää myös aktiivista kansalaisuutta ja nuorten vaikuttamiskeinoja pohdittaessa esimerkiksi ennakkotehtävänä tai syventävänä harjoituksena työpajan jälkeen.

Hyvää matkaa, maailman muuttajat!

“Jos emme tuo mielipiteitämme esiin, muutos ei ole mahdollinen. Kun olemme aktiivisia, meitä kuunnellaan ja saavutamme ne oikeudet, jotka kuuluvat kaikille nuorille.”

– Najary, 18, Guatemala

NUORISSA ON VOIMAA!

YK:n jäsenvaltioiden kokouksessa meille maailmankansalaisille jätettiin tärkeä tehtävä toteutettavaksi ennen vuotta 2030. Vuonna 2015 asetetut kestäväen kehityksen tavoitteet antavat suuntaviivaa siihen, millaisen kestävämmän ja oikeudenmukaisemman maailman jätämme tulevaisuuden nuorille. Tavoitteiden saavuttaminen vaatii uusia, luovia ratkaisuja, joiden kehittämisessä tämän päivän nuorilla on oma tärkeä tehtävänsä. Yhdessä toimimalla kestävämmän maailman rakentaminen on mahdollista! Ideoita voi lähteä toteuttamaan monella tapaa: esimerkiksi omassa koulu- tai lähiympäristössä, luovalla toiminnalla, vaikuttamalla päättäjiin, kampanjoimalla tai puuttumalla itse vääryyksiin ja epäkohtiin. Vaikutus-oppas antaa tähän välineitä ja innostaa toimimaan yhteisten asioiden puolesta.

Tässä oppaassa guatemalalaiset ja suomalaiset nuoret puhuvat omalla äänellään siitä, millaisessa maailmassa he haluavat elää, ja miten he osallistuvat aktiivisina jäseninä omien yhteisöjensä kehittämiseen. Heidän esimerkinsä rohkaisevat muitakin nuoria toimimaan. Nuorissa on voimaa!

Haastatellut guatemalalaiset nuoret osallistuvat aktiivisesti oman kotikuntansa nuorisoliikkeiden toimintaan. Guatemalassa sosiaaliset ongelmat, kuten korruptio ja epätasa-arvoisuus ovat arkipäivää. Moni lapsi tai nuori joutuu osallistumaan täydellä työpanoksella perheensä elättämiseen. Tästä huolimatta Guatemalasta löytyy joukko nuoria, jotka ovat päättäneet tarttua haasteisiinsa. He toimivat oman paikkakuntansa nuorisoliikkeissä ja pyrkivät vaikuttamaan asioihin omassa kunnassaan. Nuoret taiteilevat kanta-aottavia seinämaalauksia ja suunnittelevat radiospotteja, ohjaavat työpajoja ja keskustelutilaisuuksia, kouluttavat nuorempiaan ja toimivat yhteistyössä kuntahallinnon kanssa vaikuttaen näin oman asuinalueensa asioihin. Guatemalan nuoria puhuttavat hyvin samat asiat kuin nuoria Suomessakin. He ovat huolestuneita muun muassa syrjäytymisestä, ennakkoluuloista ja yhteiskunnan tilasta. Nuoret haaveilevat samoista asioista: oikeudenmukaisuudesta, turvallisuudesta ja mielekkästä työstä, jonka kautta voi vaikuttaa myös yhteiskunnallisiin epäkohtiin.

"Totta kai nuorten aktiivinen osallistuminen on tärkeää, olemmehan mekin kansalaisia! Emme ole vain maamme tulevaisuus, vaan myöskin nykyisyys. Meillä on uusia ideoita, energiaa ja mielipiteitä."

– Beverly, 16, Guatemala

KUINKA SUOMALAISET NUORET NÄKEVÄT TULEVAISUUDEN?

Mitkä asiat huolestuttavat? Entä mistä nuoret Suomessa unelmoivat? Nuorisobarometri 2016 tarkastelee nuorten tulevaisuuden näkymiä. Tutkimukseen vastanneet ovat 15–29-vuotiaita Suomessa asuvia nuoria.

Barometrissä käy ilmi, että nuorten huolenaiheet liittyvät erityisesti suomalaisen yhteiskunnan tilaan ja hyvinvointiyhteiskunnan säilymiseen. Myös maailman tila koetaan entistä epävarmempana. Tästä huolimatta yhä useampi nuori suhtautuu kuitenkin myönteisesti omiin tulevaisuuden mahdollisuuksiinsa. He haaveilevat erityisesti hyvistä ihmissuhteista, oikeudenmukaisuudesta ja mieleisen työpaikan löytymisestä.

(Nuorisobarometri 2016)

Suomessakin nuoret osallistuvat melko vähän julkiseen keskusteluun ja tulevat usein jätetyiksi ulkopuolelle päätöksiä tehtäessä. Kiinnostusta tämän päivän polttavia kysymyksiä kuten eriarvoisuutta, ympäristön tilaa ja nuorten tulevaisuuden mahdollisuuksia kohtaan heillä kyllä on! Yhteiskunnalliset ja globaalit haasteet huolestuttavat nuoria ja he haluvat toimia nuorten oikeuksien puolesta ja olla rakentamassa oikeudenmukaisempaa tulevaisuutta.

KRIITTINEN PEDAGOGIIKKA

VAIKUTA!-opas kannustaa nuorten näköiseen vaikuttamistyöhön. Oppaan harjoitteet tulevat Guatemalasta ja pohjautuvat brasilialaisen Paulo Freiren (1921–1997) muotoilemaan kriittiseen pedagogiikkaan. Paulo Freire ajatteli seuraavasti: jotta Brasilian maaseudun asukkailla olisi todellinen mahdollisuus parantaa elinolojaan, pelkkä mekaaninen lukutaito ei heitä tässä työssä auta. Hän halusi aktivoida kansalaiset analysoimaan ympäröivää todellisuutta ja edesauttaa heidän itsenäistymistään, antaa rohkeutta, jotta he voisivat itse toimia tarvittavien muutosten ensimmäisinä lähettiläinä. Tämänkään oppaan tavoitteena ei ole sanoa, mitä pitäisi tehdä tai kuinka. Vaan kasvattaa osallistujissa kykyä ja halua tarttua toimeen ja toimia muutoksen tekijöinä! Me voimme muuttaa maailmaa, mutta ensin meidän on muututtava itse ja uskottava kykyihimme.

Suomalaiset opetusalan ammattilaiset kertovat ajatuksiaan kriittisestä pedagogiikasta tämän oppaan sivulla 29.

VAIKUTA! - PROSESSI

Ryhmä: 6-15 henkilöä (mutta onnistuu isommallakin porukalla).
Noin 12-18-vuotiaille.

Ryhmän ohjaaja(t): Kuka vain. Tärkeintä on, että ohjaaja tiedostaa olevansa prosessin fasilitaattori, eli hän auttaa siinä eteenpäin, muttei vaikuta liikaa sen kulkuun omilla mielipiteillään.

Aika: Voi vaihdella noin 2,5 tunnista aina useampaan kokoontumiskertaan tai pidempään tutkivan oppimisen projektiin. Ennakovalmisteluiksi riittää ohjeisiin perehtyminen ja tarvittavien materiaalien varaaminen.

Oppaan harjoite etenee prosessina, jossa on neljä vaihetta:

1. ONGELMAN MÄÄRITTELY

Mihin asiaan haluamme vaikuttaa? Mihin tahdomme muutosta?

2. ONGELMAN ANALYYSI

Millainen on valitsemamme haaste? Millaisia syy- ja seuraussuhteita sillä on? Entä ratkaisukeinoja?

3. TOIMINTA ONGELMAN RATKAISEMISEKSI

Muutamme maailmaa teoillamme!

4. TOIMINNAN POHDINTA

Mitä saimme aikaiseksi? Mitä seuraavaksi?

MENETELMÄ TAIPUU MONEKSI!

Historian tunnilla voidaan selvittää, miksi konflikteja oikein syntyy tai ympäristötiedossa sitä, miten tehdä kestävämpiä kulutusvalintoja. Koulun maailmankansalaisuuden teemapäivänä aiheena voi olla esimerkiksi kestävä tulevaisuuden rakentaminen tai kulttuurien välinen kohtaaminen. Oppilaskunnan hallituksen kanssa voidaan pohtia oppilaiden yhteisöllisyyden vahvistamista. Nuorisokerhoissa sitä, miksi kaikki nuoret eivät halua osallistua yhdessä suunniteltuihin tapahtumiin.

Muut vaiheet pysyvät prosessissa toteutustavasta riippumatta aina samoina, mutta kolmas vaihe, varsinainen maailmaa muuttava toiminta, vaihtelee käytettävissä olevan ajan, ryhmän mielenkiinnon sekä toivotun lopputuloksen mukaan.

Oppaan esimerkit toiminnasta tulevat Guatemalasta, missä nuorisoverkoston jäsenet käyttävät niitä tekemässään vaikuttamistyössä. Ensimmäiset esimerkit ovat visuaalisia: ratkaisua etsitään ja siitä viestitään kantaaottavalla seinämaalauksella tai julisteella. Seuraavissa esimerkeissä nuoret esittävät kuvateatteria hankaliskin aiheista sekä tekevät radiospotteja, joissa käydään ongelmien syiden kimppuun ja tiedotetaan ratkaisuista.

Vaikuttaa voi myös esimerkiksi lähettämällä kantaaottavan kirjeen päättäjille. Näiden lisäksi guatemalalaiset nuoret järjestävät esimerkiksi teemakulkueita ja -juhlia, organisoivat seminaareja ja suunnittelevat televisio-ohjelmia. Vaikutuskeinoissa vain mielikuvitus on rajana.

Prosessin neljäs ja viimeinen vaihe on tärkein, koska se kutsuu ryhmää – joko yksilöinä tai kokonaisuutena – jatkamaan työtä tämän tai jonkin muun maailmaa ja ihmisiä vaivaavan asian muuttamiseksi. Näin prosessi kiepsahtaa takaisin alkuun ja ilmiön tutkiminen syvenyy ja käynnistyy uudesta näkökulmasta. Mutta prosessin aikana olemme jo muuttaneet maailmaa ainakin hiukan, ja kokemus toiminnasta on jo muuttanut meitä.

ONGELMAN MÄÄRITTELY

Mihin asiaan haluamme vaikuttaa?

Mihin toivomme muutosta?

Vaikuttaminen on ryhmätyötä. Aivan ensimmäiseksi meidän pitää tuntea toisemme ja luottaa toisiimme. Tässä on sopiva aloitusleikki.

“SATEENKAARI”

Kesto: 10 minuuttia

Tavoite: tunnelman vapauttaminen

Leikkijät asettuvat rinkiin. Leikin vetäjä on kehän keskellä ja osoittaa satumanvaraisesti joitain leikkijöitä sanoen samalla “keltainen”. Jokaisen pitää vastata tähän sanomalla oma nimensä. Kun tämä sujuu, vetäjä lisää sanan “punainen” leikkiin, jolloin osoitetun pitää sanoa sen henkilön nimi, joka on hänen vasemmalla puolellaan. Kierrosten lisääntyessä otetaan sana “sininen” mukaan, jolloin vastaukseksi pitää muistaa oikeanpuoleisen henkilön nimi. Leikin vauhti vain kiihtyy: “punainen, keltainen, punainen, sininen!” Sitten kun homma alkaa käydä liian helpoksi, vetäjä huutaa “SATEENKAARI!”, jolloin kaikki vaihtavat paikkaa ja löytävät itsensä uusien ryhmäläisten välistä. Nimien oppiminen on varma nakki!

Kun jää on rikottu, aletaan etsiä ongelmaa, jota halutaan tutkia ja johon halutaan puuttua. Kriittisen pedagogiikan mukaan ihmiset voivat vaikuttaa erityisen tehokkaasti niihin ongelmiin, jotka löytyvät läheltä, koska nämä haasteet ovat heille itselleen merkityksellisiä. Niistä heillä on myös eniten tietoa. Mikä asia sinua häiritsee tai huolestuttaa? Kotona, koulussa, lähiympäristössä tai ystävien kesken? Minkä asian pitäisi muuttua Suomessa, jotta nuorilla olisi asiat paremmin? Minkä ilmiön kanssa et enää voi tai halua elää? Haaste poimitaan aina omasta ympäristöstä, siitä todellisuudesta, jossa eletään. Myöhemmin aletaan pohtia haasteen laajempia yhteiskunnallisia ja globaaleja kytköksiä.

Jos harjoitus on osa jonkin oppiaineen tuntia tai jos sillä halutaan käsitellä tiettyä teemaa, nyt on aika rajata aihealue sen mukaisesti. Esimerkkejä rajauksesta voisivat olla: “Mitä haasteita yläkouluikäiset nuoret kohtaavat vapaa-ajallaan tai koulussa?”, “Millaisia ihmisoikeusrikkomuksia tapahtuu omassa kaupungissamme” tai “Mitä esteitä on nuorten aktiivisen kansalaisuuden tiellä?”. Tai vielä laajemmin: “Mihin maailman ongelmaan on tärkeää puuttua heti?”

“HÄMÄHÄKINVERKKO”

Kesto: noin 20 minuuttia

Tarvitaan: lankarulla, iso paperi, tussi

Tavoite: määritellä yhdessä haaste tai ongelma, jota prosessissa aletaan ratkoa

Ensin rajataan aihe ja muotoillaan siitä yksi kysymys, johon kaikki vuorolleen vastaavat. Jos tavoitteena on pohtia koulunkäynnin ongelmia, voisi kysymys kuulua: “Mitä haasteita oppilaat kohtaavat koulussamme?” Tai jos aihe liittyy ympäristöön, voidaan kysyä: “Mitä ympäristöongelmia me aiheutamme?”

Jotta kaikki ryhmässä saisivat äänensä kuuluville, laitetaan lankarulla liikkeelle ensimmäisestä vastaajasta alkaen. Kun tämä on kertonut oman mielipiteensä, hän heittää rullan kenelle tahansa ringissä, mutta pitää samalla itse kiinni langasta. Vastausten myötä ringin keskelle syntyy hämähäkinverkko.

Joku ryhmästä kirjaa ideat ylös isolle paperille.

Kun aivoriihen tuotokset käydään yhdessä läpi, nähdään minkälaisia teemoja ryhmästä nousee esille. Niistä keskustellaan ja valitaan yksi tai useampi aihe, jota lähdetään tutkimaan. On suotavaa rajata ongelma mahdollisimman tarkkaan, jotta myöhemmin voisi päästä syvälle sen syihin ja seurauksiin.

2

ONGELMAN ANALYYSI

Millainen on valitsemaamme haaste?
Mistä se johtuu? Mitä syitä ja seurauksia haasteella on?
Entä ratkaisukeinoja?

Jotta ongelmalle voisi tehdä jotain, pitää se ensin tuntea ja sitä pitää ymmärtää. On tärkeää pohtia ongelman syy-seuraussuhteita ja löytää ratkaisukeinoja. On hyödynnettävä kaikki se tieto, mikä ryhmän jäsenillä jo on ja tuotava kaikkien ajatukset selkeästi esille. Samalla on kuitenkin muistettava, että maailman muuttaminen on vastuullista puuhaa. On osattava olla kriittinen omaakin ajatteluaan kohtaan, sillä voimme olla väärin käsitysten ja ennakkoluulojen vankeja. Erilaisista näkökulmista on hyvä keskustella yhdessä ja pohtia, kuinka asiat todellisuudessa oikein ovat.

Jos ryhmä on suuri, se voidaan jakaa pienempiin osiin. Jokainen pienryhmä saa käsiteltäväkseen yhden näkökulman valittuun haasteeseen tai ongelmaan.

On tärkeää, että tutkittavia ongelmia tai ilmiöitä tarkastellaan oma-kohtaisten kokemusten kautta, ongelman erilaiset ilmenemismuodot ja merkitykset huomioon ottaen. Ongelmaa analysoitaessa voidaan tarkastella myös sen laajempia yhteiskunnallisia ja globaaleja yhteyksiä. Työpajan ohjaaja toimii tutkimusprosessin fasilitaattorina ja tukee opittujen asioiden yhteen kokoamista sekä laajempien merkitysten hahmotamista tuoden esille uusia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen.

“ONGELMAPUU”

Kesto: 20–45 minuuttia

Tarvitaan: sakset ja tusseja, värillisiä pahveja, teippiä tai sinitarraa, tai vaihtoehtoisesti iso fläppipaperi ja post it -lappuja

Tavoite: selkeyttää valittua ongelmaa, tuoda esiin sen syy-seuraussuhteita ja ratkaisuehdotuksia

Askarrellaan (tai piirretään isolle paperille) suuri puu, jonka runkoon kirjoitetaan valittu ongelma.

Ryhmän jäsenet kirjoittavat eri syitä tähän ongelmaan, aina yksi syy yhdelle pahvinpalalle tai post it -lapulle, jotka kiinnitetään puun juurakoksi. Pahveja voidaan järjestellä niin, että samantyyppiset syyt ovat lähellä toisiaan. Yhdessä varmistetaan, että kaikki mahdolliset syyt on huomioitu.

Kun juurakko on valmis, siirrytään puun hedelmiin. Jokainen ryhmäläinen miettii ongelman seurauksia ja kirjoittaa niitä pyöreille pahvinpaloille tai toisen värisille post it -lapuille, jotka kiinnitetään puun latvukseen. Hedelmiä ryhmitellään samaan tapaan kuin syitä juurakkoon. Lopuksi mietitään vielä yhdessä, tulivatko kaikki seuraukset varmasti kirjatuiksi.

Tämän jälkeen kerätään ötökän muotoisille papereille tai kolmannen värisille post it -lapuille ratkaisuehdotuksia. Ötökät sijoitellaan juurien tai hedelmien luo sen mukaan, mitä ongelman syytä tai seurausta ne kykenevät pureskelemaan eli ratkomaan. Yleensä parhaat vaikutuskeinot ovat ne, jotka puuttuvat suoraan syihin eivätkä seurauksiin.

Jos tässä vaiheessa epäillään, että ilmiöön liittyy jotakin, jota osallistujat eivät tarpeeksi tunne, alkaa tutkimustyö. Ryhmän jäsenet ottavat vastuulleen eri syitä tai seurauksia ja lähtevät selvittämään niitä tarkemmin. Mistä tämä tai tuo johtuu? Onkohan se varmasti noin? Oppikirjat, mummon haastattelu, vierailut, internet... kaikki keinot ovat sallittuja, kunhan tiedon todenperäisyys on varmaa ja siihen suhtaudutaan kriittisesti. Viestimme ei ole minkään arvoinen, jos se perustuu väärin olettamuksiin tai ennakkoluuloihin. Hankittu uusi tieto jaetaan myöhemmin muun ryhmän kanssa, ja ongelmapuuta korjataan ja täydennetään sen mukaan.

VINKKI:

Tiedonhankinta on oiva tehtävä kotiin, ennako- tai lisätehtäväksi tai muuten itsenäisesti työstettäväksi.

3

TOIMINTA ONGELMAN RATKAISEMISEKSI

Muutamme maailmaa teoillamme!

Nyt on aika tehdä jotain konkreettista. Kuva, teatteri tai kanta-aottava puhe viestii tehokkaasti. Tässä keinoja, joilla vaikutetaan ympäristöön visuaalisen viestin, puheen tai muun ilmaisun keinoin.

Seinämaalaus on vahva tapa tuoda esiin ajatuksia, se säilyy pitkään ja huomataan. Kanta-aottava juliste toimii kun ei ole aikaa tai lupaa isomman pinnan maalaamiseen. Draamaharjoitus auttaa lähestymään teemaa vaihtoehtoisia reittejä pitkin. Radiospottia voi käyttää aamunavauksena tai tarjota vaikka paikallisradioon.

MAALAUKSEN TAI JULISTEEN LUONNOSTELU

Kesto: 15 minuuttia - 2 tuntia

Tarvitaan: paperia ja kyniä, mahdollisesti myös aikakaus- ja sanomalehtiä, saksia ja liimaa

Tavoite: löytää kuvallisia ideoita, joilla voisi esittää jonkin näkökulman valittuun ongelmaan

Ottakaa inspiraation lähteeksi tämä opas sekä kirjoja kuvataiteesta, julisteista tai graffiteista.

Jokainen luonnostelee itsenäisesti paperille muutaman kuva-aiheen. Kuvalla yritetään vastata johonkin tiettyyn kysymykseen, joka nousee valitusta ja analysoidusta ongelmasta. Miten kerron aiheesta? Kuinka ilmaisen siihen liittyvän tunteen? Miten tuon esille ratkaisuehdotukseni tai vaatimukseni? Hyvä piirustustaito ei ole tarpeen – tärkeintä on saada esitettyä ajatus selkeästi ja yksinkertaisesti. Apuna voidaan käyttää lehtileikkeitä tai ottaa mallia kirjoista.

Kun kaikilla on vähintään yksi piirrosehdotus valmiina, kuvia katsellaan yhdessä ja niiden sisältöä pohditaan. Millaisen reaktion tämän kuvan sanoma aiheuttaa minussa ja muissa? Mitä oikein ymmärrämme tästä? Hiljalleen meille muodostuu käsitys siitä, millainen visuaalinen viesti vie parhaiten sanomaamme eteenpäin.

Jos tarkoitus on toteuttaa seinämaalaus, voidaan näistä luonnoksista valita yksi tai useampia, joita kehitellään yhdessä. Luonnoksista voidaan myös suoraan valita muutama, vaikka äänestämällä, ja muodostaa niistä kuvien kollaasi.

Kanta-aottavan julisteen voi kukin tehdä luonnoksensa mukaan, mahdollisesti muokaten sitä keskustelun herättämien ajatusten pohjalta.

SEINÄMAALAUUS

Kesto: yksi kokonainen päivä tai useampi kerta

Tarvitaan: seinä tai muu isohko pinta, maalit ja maalausvälineet, suojamuovit ja -vaatteet, hiiltä. Ennakovalmisteluna voidaan seinä pohjamaalata jo etukäteen.

Tavoite: maalata vaikuttava kuva seinälle

Seiniä on toki paljon, kaikkialla, mutta niitä, joihin saa maalata, on vähemmän. Kysykää lupa kaupungilta, koululta tai vaikkapa läheiseltä rakennustyömaalta. Teillä on jo valmis suunnitelma, jonka voitte esittää luvan antajille. Näin työnne tulos ei tule heille yllätyksenä. Koska pystytte myös perustelevaan projektinne tärkeyden ja maalauksenne merkityksen, lupa voi hellitä yllättävästikin paikasta. Viestin perille menon kannalta keskeinen sijainti on maalaukselle hyväksi. Maalit ovat kalliita, joten ehkä kannattaa kysyä heltiääkö jostain sponsorirahaa.

Seinä puhdistetaan, maalataan valkoisella pohjamaalilla ja annetaan kuivua. Tämän jälkeen kuva luonnostellaan hiilellä. Osallistujat voidaan jakaa pienryhmiin, joista jokainen vastaa yhdestä kuvan osasta. Penseleitä ja lateksimaalia, rönttövaatteet ja aurinkoinen keli – ja ei kun vaikuttamaan yhteiskuntaan! Hyvä musiikki ja eväät voivat olla tarpeen, koska maalatessa vierähtää helposti tovi jos toinenkin.

Ja nyt, huomio: Tämä on teidän oma tapanne käsitellä teille tärkeää aihetta siinä yhteisössä, jonka keskellä te maalaatte. Kaikki tarkoitustanne kyselevät ja ryhmäänne ihmettelevät ohikulkijat ovat kullannarvoisia tiedonlevittäjiä ja avustajia muutoksessa! Puhukaa heidän kanssaan, kutsukaa heidät mukaan maalaamaan! Näyttäkää, että olette tosissanne!

SEINÄMAALAUUS YHTEISKUNNALLISEN KANNANOTON VÄLINEENÄ

Latinalaisen Amerikan maissa tyypilliset kantaottavat seinämaalaukset kertovat sosiaalisten liikkeiden olemassaolosta. Seinämaalaukset kertovat tavoista ja kulttuureista ja vahvistavat näin yhteisöä painostusta vastaan. Suomessa seinämaalaukset ei ole perinteisesti ollut tyypillinen tai aina edes sallittu tapa ilmaista yhteisiä asioita.

Seinämaalauksen toteuttaminen suomalaisten nuorten kanssa tuo oppimisprosessiin vuorovaikutuksellisuutta suomalaisten ja guatemalalaisten nuorten välille.

KANTAAOTTAVA JULISTE

Kesto: 30 minuuttia - 2 tuntia

Tarvitaan: pahveja ja teippiä, kyniä, maaleja tai tusseja

Tavoite: tehdä vaikuttavia julisteita ja ripustaa ne esille

Päätetään, miten suuria julisteita halutaan tehdä ja minkä kokoisissa ryhmissä ne toteutetaan. Kuva luonnostellaan ensin lyijykynällä, minkä jälkeen sitä vahvistetaan ja väritetään maaleilla tai tusseilla.

Tärkeää on saada julisteet näkyville paikoille sekä sellaiseen tilaan, jossa niiden kohdeyleisö huomaa ne helposti. Jos aiheena on esimerkiksi ruoan haaskaaminen ja sen vaikutus ympäristöömme, olisi hyvä paikka vaikka koulun ruokala, jossa muut oppilaat ja koulun henkilökunta näkevät julisteet.

KUVATEATTERI

Kesto: 45 minuuttia - 1,5 tuntia

Tavoite: ymmärtää ongelmaa paremmin ja luovemmin

Osallistujat jaetaan 4–6 hengen ryhmiin. Kukin ryhmä saa 15 minuuttia aikaa miettiä jonkin konkreettisen tilanteen, jossa tietty ongelma ilmenee, ja jakaa siihen roolit kaikille ryhmän jäsenille. Tarkoituksena on etsiä sellainen olotila ja olosuhteet, joissa ongelma on silmiinpistävän kärjistynyt. Ryhmät muodostavat tästä tilanteesta pysäytetyn kuvan, ikään kuin teatterikohtauksen, joka on jähmettynyt paikoilleen.

Ensimmäinen ryhmä esittää muille pysäytetyn kuvansa. Ryhmäläiset eivät selitä kohtausta, vaan yleisö yrittää kyselemällä saada selvyyttä tilanteesta. "Miltä sinusta tuntuu?" "Miksi toimit noin?" Jokainen roolihahmo vastaa omasta näkökulmastaan. Kun yleisölle on selvää, mistä ongelmavyyhdestä on kyse ja jopa mistä se johtuu, aletaan etsiä yhdessä ratkaisua tilanteeseen. Mitä nämä roolihenkilöt voisivat tehdä, jotta asia saataisiin kuntoon? Kuvan esittäjätkin voivat ottaa osaa keskusteluun.

Kun parannusideoita on kerätty riittävässä määrin, kuvan esittäjät muokkaavat kohtauksensa niin, että ongelmaa ei enää olekaan. Lopuksi ryhmälle annetaan aplodit ja seuraava ryhmä saa esitysvuoron.

VINKKI:

Menetelmää voi myös käyttää yleisön kanssa niin, että esitetään etukäteen harjoiteltu näytelmä, joka pysähtyy hetkenä, jolloin ongelma on pahimmillaan. Sitten yleisöltä kysellään ongelman syitä ja seurauksia sekä mahdollisia keinoja sen ratkaisuun. Näiden ajatusten pohjalta näyttelijät improvi-soivat yleisön edessä onnellisen lopun näytelmälle.

RADIOSPOTTI

Kesto: 45 minuuttia - 1,5 tuntia

Tarvitaan: paperia ja kyniä, hiljainen tila, ääninauhuri

Tavoite: tehdä lyhyitä kuunnelmia, joilla voidaan tiedottaa ongelman syistä

Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Ryhmät saavat noin 15 minuuttia aikaa luoda paperille lyhyen kuunnelmakäsikirjoituksen, jossa esitetään yhdessä valittu ongelma neljässä kohtauksessa. Kuunnelman on tarkoitus ottaa kantaa, vaikuttaa ja tarjota ratkaisukeinoja. Kuunnelman ensimmäinen kohtaus esittää jonkin syyn valittuun ongelmaan, toisessa on esillä itse ongelma. Kolmannessa kohtauksessa on yksi ongelman seuraus ja neljännessä tarjotaan ratkaisukeinoja. Jos ryhmä haluaa, se voi samalla tehdä muistiinpanoja.

Tämän jälkeen kuunnelmaa harjoitellaan. Valitaan sopivat näyttelijät ja pohditaan, mitä muita ääniä esityksessä voisi käyttää. Koko spotti tullaan äänittämään liveinä, joten ympäristöstä koetetaan keksiä sellaisia ääniläheteitä, joita rahisuttamalla, koputtamalla tai hankaamalla saadaan luotua haluttu ympäristö. Ihmiskehokin on oiva äänitehosteiden lähde.

Sitten spotit äänitetään. Tähän tarvitaan hiljainen tila ja nauhuri. Lopuksi kaikki spotit kuunnellaan yhdessä. Jokaisen esityksen kohdalla vielä pohditaan, mitä ongelmia ne käsittelivät ja minkä ratkaisun ne tarjosivat.

Ja jotta nämä minikuunnelmat saisivat lisää yleisöä ja tieto leviäisi laajemmalle, voidaan niitä tarjota paikallisradioon, julkaista netissä tai käyttää koulussa tai oppilaitoksessa aamunavauksina.

KIRJE PÄÄTTÄJILLE

Kesto: 30 minuuttia - 1 tunti

Tarvitaan: paperia ja kyniä tai tietokone

Tavoite: kirjoittaa kantaottava kirje päättäjille esitellen ongelman, sen syyt ja seuraukset sekä ehdotuksen ongelman ratkaisemiseksi

Kirjeen kirjoittaminen päättäjälle on usein vaikuttava tapa tavoitella konkreettista muutosta havaittuun ongelmaan. Kirjeen voi osoittaa ongelmaan liittyvästä asiasta vastaavalle päättäjälle, joka voi olla vaikkapa oman koulun rehtori tai luokanopettaja, kunnanvaltuusto tai miksei vaikka YK:n pääsihteeri. Kirjeen on hyvä olla kohtelias ja selkeä, mutta tuoda kuitenkin napakasti esille havaittu ongelma, sen syyt ja seuraukset ja mahdolliset ratkaisukeinot. Ongelmaa ja sen vaikutuksia olisi hyvä pohtia niin omassa lähiympäristössä kuin laajemmaltakin yhteiskunnalliselta kantilta. Aiheesta riippuen esimerkiksi kansainvälisiin kestävä kehityksen tavoitteisiin, YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, yhdenvertaisuuslakiin tai vaikkapa oman koulun tai kunnan säädöksiin voi vedota ongelman ratkaisemisen tarpeellisuutta perustellessa. Myös konkreettiset ehdotukset ongelman korjaamiseksi on tärkeää tuoda esiin. Allekirjoittakaa kirje ryhmänne jäsenten kesken ja jättäkää myös ainakin yhden ryhmänne jäsenen yhteystiedot. Toimittakaa kirje päättäjille.

4

TOIMINNAN POHDINTA

Mitä saimme aikaiseksi? Mitä seuraavaksi?

Maalaus on valmis, radiospotti esitetty ja julisteet kiinnitetty. Kaikki ovat iloisia, taputtelevat toisiaan olalle, ja lähtevät kukin omaan suuntaansa? Ei, vaan nyt työ vasta alkaa!

Onnittelut, olette päässeet kriittistä pedagogiikkaa käyttävän Vaikutusprosessin viimeiseen ja tärkeimpään vaiheeseen. Siihen mistä avautuu ovi seuraavaan vaikuttamis- ja tutkimisprosessiin.

Kukaan ei kuvittele, että maauksella tai julisteella korjataan kertaheitolla jokin ongelma-alue. Kuvat auttavat herättämään yhteisössä ymmärryksen ja tahdon toimia. Ne kasvattavat ryhmän jäsenten näkemyksellisyttä ja varmuutta itsensä ilmaisuun. Haaste on nyt jäsenneily ja näkyvä, mutta todelliseen muutokseen tarvitaan paljon enemmän. Ensimmäinen askel – se mistä kaikki voi alkaa – on nyt kuitenkin otettu. On aika analysoida työn tulokset.

ANALYYSIBOOLI

Kesto: 20–45 minuuttia

Tarvitaan: paperia tai post-it-lappuja (3 eri väriä, esim. keltaista, sinistä ja punaista), kyniä, sinitarraa tai teippiä

Tavoite: ymmärtää Vaikuta!-prosessin merkitys, toiminnan vaikutukset ja etsiä uusia keinoja tehdä jotakin ongelman ratkaisemiseksi

Osallistajat saavat eriväriset paperit, joille he vastaavat itsenäisesti seuraaviin kysymyksiin:

- Miten prosessi ja toiminta vaikuttivat SINUUN? (*keltainen paperi*)
- Miten ne vaikuttivat RYHMÄÄSI? (*sininen paperi*)
- Minkä vaikutuksen ja minkälaisia reaktioita projekti aiheutti tai tulee aiheuttamaan LÄHIYMPÄRISTÖSSÄNNE (esim. koululla, naapurustossa, opiskelijakunnan hallituksessa, omassa kunnassa)? (*punainen paperi*)

Vastaukset kootaan yhteen. Yksi ryhmän jäsenistä lukee ääneen yksitellen ensin keltaiset paperit ja asettaa ne näkyville. Muut kertovat näihin kommentteihin liittyviä omia kokemuksiaan. Sitten luetaan siniset ja punaiset laput, ja myös niille kirjattuja ajatuksia pohditaan yhdessä.

Nyt sama harjoitus tehdään uudestaan. Kaikille jaetaan uudet paperit. Tavoitteena on pohtia ja analysoida, miten teko eli toiminta vaikutti itse ongelmaan. Onko se ratkaistu jo? Jos ei, miten sen ratkaisua voisi vielä edesauttaa. Vastataan taas itsenäisesti seuraaviin kysymyksiin:

- Miten toiminta vaikutti itse ongelmaan? (*keltainen*)
- Onko ongelma tai osa siitä ratkaistu? Miten? Onko ongelma jollakin tapaa muuttunut? (*sininen*)
- Mikä voisi olla seuraava askel ongelman korjaamiseksi? (*punainen*)

Laput kootaan yhteen ja ne luetaan jälleen ääneen, vastauksia lisäillään ja kommentoidaan. Mietitään myös sitä, halutaanko ryhmänä jatkaa vielä asiaan vaikuttamista, tai mitä itse kukin tahollaan voisi tehdä.

Aiemmin kuin huomaattekaan, olette jälleen kriittisen pedagogiikan pyörteissä: tekemässä analyysiä ongelman nykyisestä tilasta ja miettimässä, millä muilla keinoilla voitte edesauttaa sen ratkaisemista.

Maailman muuttaminenko vaikeaa? Ei, se on hyvin konkreettista. Ja te aloititte jo!

Maailmankansalaisuus ja kestävä kehitys

Miten yhteiskunnallista osallistumista ja aktiivista maailmankansalaisuutta opitaan koulussa?

Ei yksin riitä, että opitaan maailmasta ja siitä, miten maailma toimii. Sen lisäksi tarvitaan myös tietoja, taitoja ja rohkeutta muuttaa maailmaa! Kouluilla ja kasvatuksella on merkittävä rooli toimia yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi. Kansalliset lukion ja perusopetuksen opetussuunnitelmat korostavat ihmisoikeuksien, globaalin vastuun ja aktiivisen kansalaisuuden merkitystä. Tarkoituksena on kasvattaa nuoria, joilla on välineitä ja rohkeutta toimia globaalissa maailmassa. Perusopetuksen opetussuunnitelman seitsemäs laaja-alainen osaamistavoite ”Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen” edellyttää, että vaikuttamisen ja osallistumisen taitoja harjoitellaan koulussa. Näin luodaan edellytyksiä oppilaiden maailmankansalaisen identiteetin rakentumiselle ja kiinnostukselle yhteiskunnallisia asioita kohtaan.

Maailmankansalaisen taitoja – kuten kriittistä ajattelua, empatiakykyä, luovuutta ja ongelmanratkaisua – opitaan jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa konfliktinratkaisutilanteiden, yhteistoiminnan ja yhdessäolon kautta, esimerkiksi luokassa tai koulun käytävillä. Vuorovaikutteinen, välittävä ja osallistava ympäristö valmistaa lapsia ja nuoria vastuulliseen ja aktiiviseen rooliin yhteiskunnassa. Opettajan ei tarvitse osata antaa vastauksia kaikkiin globaaleihin kysymyksiin, vaan ilmiöitä voidaan pohtia ja oppia yhdessä oppilaiden kanssa. Opettaja voi auttaa ilmiöiden hahmottamisessa ja linkittämisessä laajempiin syy-seuraussuhteisiin.

Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja oppii harjoitella. Kokemusten kautta opitaan päätöksentekoa, vastuullisuutta, toisten huomioonottamista ja omien mielipiteiden jakamista. Tarvitaan siis tilaa yhdessäololle, kokeilemiselle, erehtymiselle ja oppimiselle!

Maailmankansalaisen taitoja voi harjoitella koulussa esimerkiksi Vaikutus!-prosessin kaltaisten osallistavien menetelmien avulla, jotka mahdollistavat ilmiöiden monialaisen tarkastelun ja oppilaslähtöisen, tutkivan oppimisen. Menetelmän avulla oppilaat voivat pohtia heitä koskettavia globaaleja ilmiöitä, ymmärtää niiden taustalla vallitsevia syitä ja seurauksia, ja löytää luovia ratkaisukeinoja.

Nuorten kasvaminen globaaliin solidaarisuuteen ja maailmankansalaisuuteen edellyttää, että globaalikasvatus ja oppilaita osallistava toimintatapa ovat osa koko koulun arkea. Opetussuunnitelman arvopohjassa vahvasti näkyvät aktiivinen maailmankansalaisuus ja kestävä kehityksen kysymykset tulisi huomioida näkökulmana kaikessa oppimisessa ja toiminnassa. Oleellista on vahvistaa nuorten osallisuuden tunnetta ja opettaa käytännön esimerkkien kautta, miten esimerkiksi koulun yhteisiin asioihin voidaan vaikuttaa ja mitä merkitystä omalla osallistumisella ja toiminnalla on koko koulu yhteisön kannalta. Meidän kasvattajien tehtävä on välittää nuorille toivoa ja uskoa siihen, että sillä mitä teemme ja miten osallistumme, on merkitystä!

Kirjoittaja on Taksvärkki ry:n globaalikasvatuksen suunnittelija Anna Kivimäki.

Kestävän kehityksen tavoitteet

Vuonna 2000 YK:n jäsenmaat sopivat yhdessä kehityksen maailmanlaajuisista vuosituhattavoitteista, jotka oli määrä saavuttaa vuoteen 2015 mennessä. Merkittävää edistystä tapahtuikin muun muassa lasten kouluun pääsyn turvaamisessa, äärimmäisen köyhyyden puolittamisessa, puhtaan juomaveden saatavuudessa sekä taistelussa malariaa ja muita tauteja vastaan. Paljon on edelleen myös tehtävää. Vuoden 2015 tarkastelussa keskeiseksi haasteeksi nousi eriarvoisuuden vähentäminen, kun haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tilanne uhkasi heikentyä entisestään heidän jäädessään ympärillä tapahtuvan kehityksen ulkopuolelle.

Jatkona vuosituhattavoitteille määriteltiin Agenda 2030 eli 17 kestävän kehityksen tavoitetta, joihin täh-

dätään vuoteen 2030 mennessä. Uudet tavoitteet haastavat ajatusmallin, että kehitys tapahtuu lähinnä globaalissa etelässä, pohjoisen tukemana. Kestävän kehityksen tavoitteet koskevat kaikkia maailman maita ja ihmisiä. Lähtökohtana on kaikkien ihmisten hyvinvoinnin lisääminen yhteisen planeettamme kantokyvyn puitteissa. Esimerkiksi tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, rauhaa ja ympäristön tilaa koskevat kehityshaasteet ovat yhteisiä kaikkialla maailmassa. Niiden ratkaiseminen vaatii johdonmukaista politiikkaa ja eri toimijoiden yhteistyötä myös vauraissa teollisuusmaissa. Ekologisesti kestävät toimintatavat sekä ilmastomuutoksen torjunta vaativat laajaa kansainvälistä yhteistyötä ja ajatusmallien muuttumista niin valtioiden, yritysten kuin yksilöidenkin tasolla.

Ketään ei jätetä -slogan kehitysagendan kantavana ajatuksena viittaa marginaaliin jäävien ihmisryhmien kuten vammaisten, etnisten vähemmistöjen tai muiden syrjittyjen ryhmien erityiseen huomioimiseen. Yhdenvertaisuuden lisääminen ja herkästi syrjäytyvien ihmisryhmien aseman parantaminen on tärkeä kehittämiskohta kaikissa yhteiskunnissa.

Mycs Suomi on virallisesti sitoutunut kestävän kehityksen tavoitteisiin, joita se toimeenpanee osana kansallista kestävää kehitystä edistävää Yhteiskuntasitoutumus 2050 -ohjelmaansa.

Kirjoittaja on Taksvärkki ry:n ohjelmasuunnittelija Veera Blomster.

Agenda 2030 - meidän kaikkien to do -lista

Kaikki YK:n jäsenvaltiot sopivat vuonna 2015 kestävän kehityksen tavoitteista eli Agenda 2030:stä. Tämä tarkoittaa, että kaikkien maailman maiden, mutta myös sinun ja minun, tulee ponnistella tavoitteiden toteutumiseksi, jotta saavutamme yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvään elämään ja kestävän tulevaisuuden meille kaikille.

Yksi ihminen ei ehkä pelasta koko maailmaa, mutta kaikilla teoilla ja toiminnoilla on merkitystä, niin valtioiden päätöksillä kuin yksilön valinnoilla. Tarvitsemme monenlaista yhteistyötä ja toimintatapojen muutosta yhteiskunnan eri tasoilla, koska emme voi jatkaa entiseen tapaan. Kestävä tulevaisuus ei ole pelkkää ankeutta ja säästämistä, vaan se luo myös mahdollisuuksia uusille innovaatioille, ammateille ja yhteistyölle.

Maapallon elinoloja uhkaavat asiat, kuten ilmastonmuutos, ovat globaaleja haasteita ja koskettavat meitä kaikkia. Myös se Pihtiputaan mummo on osa globaalia maailmaa, missä monet asiat, kuten ruoan tuotanto, merten tila ja tasa-arvokysymykset, linkittyvät toisiinsa ja vaikuttavat meihin jokaiseen tavalla tai toisella. Kun ostat suklaapatukan kaupasta, sinusta tulee osa globaalia maailmaa.

Tavoitteiden teemoja kannattaakin tarkastella oman arjen kautta, muistaen linkittää ne myös globaalille tasolle. Lasten ja nuorten kanssa voidaan tarkastella esimerkiksi uutisointia, miten esimerkiksi meri (tavoite 14) tai puhdas vesi (tavoite 6) näkyvät mediassa ja omassa elämässä ja miten ne vaikuttavat maailmanlaajuisesti. Nopeasti huomataan, että tavoitteet linkittyvät omaan arkeen sekä muiden tavoitteiden toteutumiseen.

Kestävän tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan tietoa, taitoa ja toimintaa. Esimerkiksi muutamia vuosia sitten harva tiesi merten mikromuoveista tai muovipyörteistä, mutta nykyään asia on jo laajemmin tunnettu.

Kestävä kehitys ei ole pelkästään kierrätystä, vaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, jonka eteen jokainen voi toimia. Toiminta voi olla perinteistä oppilaskuntatoimintaa, äänestämistä, vapaaehtoistoimin-

taa, mutta myös omasta lähiympäristöstä ja ihmisistä huolehtimista. Mitä tapahtuu, jos esimerkiksi alamme tervehtiä toisiamme kaupassa, rappukäytävässä tai bussissa?

Valtavan suuri merkitys on sillä, minkälaisessa ilmapiiirissä elämme. Tärkeitä kestävän tulevaisuuden taitoja ovatkin muun muassa tiedonhankintataidot, dialogitaidot, luovuus, kekseliäisyys, toiveikkuus ja empatiataidot. Meillä pitää olla visio paremmasta tulevaisuudesta, halu ruokkia toimintaa ja ylläpitää toivoa kestävän tulevaisuuden eteen.

FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND

SUOMEN YK-LIITON TUKIMATERIAALIT:

www.ykliitto.fi > koulutus- ja oppimateriaalit

- **Malli-YK-simulaatioissa harjoitellaan YK-päätösten tekoa ja opitaan neuvottelu-, argumentointi- ja tiedonhankintataitoja.**
- **Maailman parhaat uutiset on uutiskirjoittamisen toimintamalli, jossa pohditaan globaaleja aiheita ja sitä miten niistä uutisoidaan. Minkälaisia hyviä uutisia sinä haluaisit nähdä vuonna 2030?**
- **YK-liiton sivuilta voi tulostaa tai tilata Agenda 2030 -valokuvanäyttelyn tehtävineen.**
- **Kestävä kehitys haltuun! -verkkokurssilla voi syventää osaamistaan kestävän kehityksen teemoista.**
- **YK-liiton sivuilta löytyy myös videoita, tehtäviä, tulostettavat tavoitejuliste ja tavoitekortit, verkko-visa ja lisätietoa YK:sta, kestävästä kehityksestä ja ihmisoikeuksista.**

Kirjoittaja on Suomen YK-liiton globaalikasvatuksen koulutussuunnittelija Christa Prusskij.

Nuoria vaikuttajia Guatemalasta

Nimeni on Jeason. Olen 20-vuotias. Opiskelen sosiaalityötä ja työskentelen liikennepoliisina kotikunnassani Moralesissa. Kuulin nuorisoliikkeestä viisi vuotta sitten ja olen ollut ryhmän aktiivina siitä lähtien. Järjestämme monenlaista toimintaa nuorille ja kampanjoimme lastensuojelun edistämiseksi. Mielestäni nuorten taitoja ei osata hyödyntää guatemalalaisessa yhteiskunnassa kovin hyvin. Yhteiskunta ei anna nuorille tilaa, jotta he voisivat osallistua ja ilmaista itseään. Aktiivinen osallistuminen merkitsee sitä, että voi toimia ja kannustaa muita toimimaan yhteisen hyvän puolesta. Ja aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa, että tiedostaa sen, miten maassamme eletään tällä hetkellä ja toimii positiivisella tavalla asioiden parantamiseksi.

Juuri nyt meille nuorille ei ole tarjolla tarpeeksi tukea ja tietoa. Mutta me voisimme tulla paremmiksi ihmisiksi ja vaikuttajiksi, jos meidät huomioitaisiin. Meillä nuorilla on samat oikeudet kuin kaikilla muillakin, kuten oikeus koulutukseen, terveyteen, vapaa-aikaan ja tiedonsaantiin. Monet näistä oikeuksista eivät kuitenkaan toteudu.

Nuorisoliikkeen kautta olemme osallistuneet päätöksentekoon poliitikkojen kanssa ja meille on annettu tilaa tulla kuulluiksi nuoria koskeissa asioissa. Lisäksi olemme tehneet lukuisia ehdotuksia päättäjien suuntaan, mutta lopulta niille on saatu aika vähän vastakäikua. Haluamme, että kouluihin saataisiin seksuaalikasvatusta. Se on tärkeää, koska moni lapsi kärsii paljon ja nuoret äidit jättävät opintonsa helposti kesken. Guatemalassa on myös paljon ihmisiä joilla ei ole työtä, eikä yliopistoon ole helppo päästä.

Nuorten elämään liittyy haasteita Guatemalassa, Suomessa ja koko maailmassa. Meidän pitäisi osallistua aktiivisesti muutoksen edistämiseen ja lisätä ihmisten tietoa ihmisoikeuksista, sillä nämä asiat ovat meille kaikille yhteisiä.

Olen Beverly Veronica. Olen 16-vuotias. Asun Coatepequen kunnassa ja olen koululainen. Lähdin mukaan Coatepequen nuorisoliikkeen toimintaan kolme vuotta sitten. Juuri nyt kuulun viestintätyöryhmään. Toimimme nuorten ja lasten oikeuksien toteutumisen puolesta, jotta he voisivat olla aktiivisia osallistujia yhteiskunnassa.

Valitettavasti Coatepequessa, kuten Guatemalassa muutenkin, nuoret huomioidaan todella harvoin, kun tehdään tärkeitä päätöksiä. Viranomaisten pitäisi antaa nuorille tukea tähän liittyen. Meitä ei pidä vaan unohtaa. Myös me olemme kansalaisia. Meillä on uusia ideoita, energiaa ja erilaisia mielipiteitä verrattuna aikuisiin.

Nuorisoliikkeen kautta olen päässyt tutustumaan kunnanvaltuuston toimintaan. Tämän ansiosta olen oppinut, minkälaisia vastuualueita viranomaisilla on ja miten he edistävät asioita. Olen myös päässyt jakamaan kokemuksia muiden nuorten kanssa. Kouluttajana olen huomannut, että nuoret ymmärtävät paremmin toisilta nuorilta kuulemiaan asioita. Tajuamme muiden nuorten puhetta ja tapaa ilmaista itseään paremmin kuin aikuiset.

On kuitenkin niin paljon esteitä, joiden takia nuorten on vaikea osallistua. Yksi on itseluottamuksen puute. Nuoret ovat epävarmoja ja tuntevat olonsa arvottomiksi, ja ajattelevat, ettei heidän mielipiteillään ole väliä. Nuorilta puuttuu myös tilaisuuksia osallistua. Heillä ei usein ole muiden nuorten tai perheen tukea, joka sytyttäisi halun lähteä muuttamaan asioita.

Guatemala on täynnä ihmisiä, joilla on toiveita ja päämääriä. Tulevaisuudessa haluaisin olla päättäjän maassani ja suurin haaveeni on joku päivä toimia Guatemalan presidenttinä. Ystäväni nuorisoliikkeestä toimisivat myös tärkeissä tehtävissä hallituksessani. Unelmoin siitä, että näin voisimme yhdessä tehdä tästä maasta sellaisen, josta me kaikki haaveilemme.

Minä olen Francis ja olen 18-vuotias. Asun Guatemalassa, tarkemmin sanottuna Coatepequen kaupungissa. Opiskelen hammaslääketiedettä ja olen myös töissä hammasklinikalla. Liityin Coatepequen nuorisoliikkeen kolmisen vuotta sitten. Kuinka kuulinkaan siitä? Noh, oikeastaan kuulin siitä koulussa ja sitten toiminta veti minut mukaansa. Tarkoituksenamme on kouluttaa aktiivisia nuoria ja saada meidän äänemme kuuluviin. Kamppailemme lasten ja nuorten oikeuksien puolesta. Nuorisoliike pitää myös huolen siitä, että meillä olisi mahdollisuuksia osallistua ja esittää mielipiteemme.

Jotkut saattavat kysyä, mitä hyötyä nuorten osallistumisesta on. Mutta me olemme tärkeitä omissa kunnassamme. Jos nuoria ei olisi, kuinka seuraavat päätöksentekijät valittaisiin Coatepequessa ja Guatemalassa?

Me nuoret olemme tulevia äänestäjiä. Nykyiset aikuisetkin olivat aiemmin nuoria.

Guatemalassa on paljon korruptiota ja ihmisiä, jotka eivät noudata lakeja. Voimmeko elää korruptoituneessa Guatemalassa? Kyllä, mutta emme voi mennä korruptoituneiden puolelle. Emme ehkä voi lopettaa korruptiota kokonaan, mutta voimme ehkäistä ja vähentää sitä. Nuorten on saatava aikaan muutosta.

Minulla on monia haaveita. Haluaisin olla lääkäri auttaakseni niitä, joilla ei ole mahdollisuutta terveydenhuoltoon. Tahdon myös kamppailla lasten ja nuorten oikeuksien ja syrjinnän loppumisen puolesta. Tulevaisuudessa haluaisin olla kehittämässä nuorisoliikettä eteenpäin.

Mielestäni meidän ei tulisi tapella, vaan vaatia oikeuksien toteutumista. Meidän täytyy jatkaa oville koputtamista, jotta ne avattaisiin ja meitä kuuluttaisiin. Ennen nuorisoliike ei voinut toimia vapaasti, mutta nyt meidät otetaan huomioon. Miksi? Koska meidän vaatimuksemme kuultiin ja ihmiset näkivät sen innokkuuden, joka meillä on asioiden muuttamiseen.

Nuorina muutoksen tekijöinä meidän tulee jatkaa kamppailua kaikkien ihmisten oikeuksien puolesta. Me emme saa lakata vaatimasta muutosta! Täytyy myös tehdä asioita. Me emme voi taistella oikeuksien puolesta, jos emme itse toimi niiden mukaisesti. Meidän tulee kohdella muita niin kuin toivoisimme, että meitä itseämme kohdellaan.

-
- ***Mitä nuorille kuuluvia oikeuksia Jeason luettelee?***
 - ***Mitä tarkoittaa aktiivinen kansalaisuus?***
 - ***Miksi nuorilla pitäisi olla samat mahdollisuudet toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa kuin aikuisilla?***
 - ***Mikä on Coatepequen nuorisoliikkeen toiminnan tarkoitus?***
 - ***Miksi nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen on Francisin mielestä tärkeää? Entä sinun mielestäsi?***

Nuoria vaikuttajia Suomesta

Nimeni on Joonas, olen 19-vuotias ja opiskelijakunnan hallituksen puheenjohtaja. Lähdin mukaan hallitukseen kun tajusin, että asiat lukiollamme olivat eri tavalla muutettuamme syksyllä uusiin opetustiloihin. Haluaisin vaikuttaa siihen, että meillä olisi yhtä hyvä oppimisympäristö kuin vanhalla koululla.

Mielestäni on ehdottomasti tärkeää, että nuoret vaikuttavat yhteiskunnallisiin asioihin. Ei ole meille hyväksi, jos vanhemmat tekevät kaikki päätökset nuorten puolesta. Olkoon se sitten eduskunnassa tai meidän koulusamme. Kaiken ikäisten pitäisi voida osallistua päätöksentekoon. Mielestäni on typerää, jos ei edes yritetä vaikuttaa ja sitten valitetaan, kun asiat ovat huonosti. Silloin saa syyttää itseään, kun ei ottanut kantaa asioihin.

Jos vain aikuiset päättävät asioista, niin nämä päätökset eivät välttämättä ole kaikkien kannalta hyviä. Nuorten maailma on ylipäänsä vähän erilainen kuin aikuisten. Meillä on omat näkökulmamme ja ongelmamme. Jokaisesta ikäryhmästä ja ammatista pitäisi olla vaikuttajia, jotta kaikkien mielipiteet huomioitaisiin. Nuorten vaikuttamisen esteenä voi olla se, että he eivät välttämättä tiedä asioista. Toinen este on piittaamattomuus. Ajatellaan, että "ihän sama ketä sinne menee, ei koske minua". Vaikka todellakin koskee, jos ei nyt niin sitten 10 vuoden päästä.

Suomalaisessa yhteiskunnassa haluaisin puuttua enakkoluuluihin ja yleiseen asenteeseen erilaisuutta

kohtaan. Jos et vaikka pukeudu massan mukaan, tai poikkeat ulkonäöllisesti muista, se voi vaikuttaa opiskeluun ja kavereiden saantiin.

Olen Lida, 18-vuotias opiskelijakunnan hallituksen varapuheenjohtaja. Lähdin ehdolle hallitukseen, koska haluaisin, että meillä olisi hyvä opiskella ja tarvittavat tilat opiskeluun. Oppitunneilla opittavat asiat saattavat olla vaikeita, joten en haluaisi, että opiskelua haittaisivat muut yksittäiset tekijät. Halusin tuoda oman mielipiteeni esille.

On tärkeää, että nuoret pääsevät vaikuttamaan. Vaikapa äänestämällä kuntavaaleissa, koska nämä äänestämällä valitut ihmiset päättävät meidän asioistamme. Jos itse ei hae esimerkiksi opiskelijakunnan hallitukseen, niin vähintään pitäisi äänestää sinne sellaiset henkilöt, joiden uskoo ajavan omia etuja. On turha valittaa, kun kaikki on huonosti, jos ei tee asialle mitään. Mikäli haluat, että jotain tapahtuu, pitää siitä sanoa ääneen.

Vanhempien asenne saattaa vaikuttaa nuorten vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Kasvatuksella on merkitystä ja sillä, että rohkaistaan ja kannustetaan nuoria. Tuki ja tiedotus näistä asioista eivät usein ulotu meille asti. Jos nuoret eivät äänestä, niin voidaan kysyä, onko meillä

enää demokraattista valtiota. Vanhempi väki, jotka ovat aktiivisempia äänestäjiä, eivät ehkä osaa nähdä niitä asioita, jotka ovat 18-vuotiaalle tärkeitä. Sitä millainen tämän paikan pitäisi olla ja minkälaiseksi se voi muuttua. Muutokset koskettavat pidemmällä aikavälillä meitä kaikkia. Koska muutos vaikuttaa meihin, meidän täytyy vaikuttaa muutokseen. Samaten, jos rehtorit tekevät yksin kaikki päätökset koululaitoksissa, niin eiväthän he tiedä, mitä me opiskelijat koemme. Sen takia meidän täytyy saada äänemme kuuluviin.

Mielestäni mediassa tuodaan nykyisin asioita ihan väärin esiin. Annetaan ymmärtää, että tilanteet ovat pahempia kuin ne oikeasti ovat ja tuodaan esiin vain ongelmat. Olisi hyvä, jos tämä korjaantuisi.

Haaveilen siitä, että saisin sellaisen koulutuksen ja työn, jota jaksaisin ja haluaisin tehdä koko elämäni. Ja että voisin elää sellaisessa maassa, jossa on hyvä elää. Mieluiten Suomessa.

Minä olen Hung, 17-vuotias ja opiskelijakunnan hallituksen jäsen. Mielestäni ei ole hyvä asia, jos aikuiset tekevät päätöksiä nuorten puolesta, sillä heidän maailmansa on erilainen kuin meidän. Vanhemmat päättäjät eivät ymmärrä, että heidän ajatusmaailmansa ei ehkä päde enää nykyaikana. Jotkut saattavat esimerkiksi ajatella, että älypuhelimet ovat todella huono asia, mutta he eivät tiedä, kuinka monin tavoin niitä voidaan hyödyntää.

Olen sitä mieltä, että suomalainen koulujärjestelmä ohjailee meitä liikaa johonkin suuntaan. Haluaisin opiskella mitä haluan, jotta voisin oikeasti tehdä sitä, mikä on minulle mielekästä. Tuntuu, että suomalaisessa yhteiskunnassa tämä käsitys on edelleen hyvin konservatiivinen. Jos poikkeat normista, niin sinut tuomitaan heti. Siksi suomalaisessa yhteiskunnassa voisi olla hyväksyvämpi ilmapiiri, myös eri maista tulleita kohtaan. Piilorasismi ja ennakkoluulot elävät Suomessa vahvasti, eikä kantasuomalainen pysty tätä ehkä ymmärtämään. Toisen tai kolmannen sukupolven maahanmuuttajasta saatetaan ajatella, että hän ei ole suomalainen. Tämä on mielestäni ongelma, josta ei puhuta tarpeeksi ja johon pitäisi puuttua. Toinen asia, mikä huolestuttaa on se, että tutkittuun tietoon ei uskota. Lisäksi median avulla ihmisiin vaikutetaan niin, että he uskovat sellaisiin asioihin, jotka oikeasti eivät ole totta.

Mielestäni Suomi voisi muuttua globaalimmaksi maaksi. Haaveeni on elää onnellisena ja sellaisessa maailmassa, jossa kaikilla on tasavertaiset mahdollisuudet menestyä ja olla onnellisia.

- *Voisivatko suomalaiset nuoret mielestäsi osallistua aktiivisemmin yhteiskunnallisiin asioihin? Miten?*
- *Miten ja mihin oppilas- tai opiskelijakunnan kautta voi vaikuttaa?*
- *Minkälaisia esteitä nuorten osallistumiselle on Suomessa? Entä Guatemalassa?*
- *Kuka voi saada aikaan muutosta? Mitä siihen tarvitaan?*
- *Mitä korjattavaa mielestäsi olisi suomalaisessa yhteiskunnassa?*
- *Kuinka sinä löydät itseluottamusta kohdata haasteita?*

Opetusalan ammattilaisten ajatuksia kriittisestä pedagogiikasta

Kuka olet ja mitä teet työksesi?

Lissu: Olen Lissu Lehtimaja, sarjakuvataiteilija ja opettaja.

Tuukka: Tuukka Tomperi, tutkija ja opettaja Tampereelta.

Mikä kriittisessä pedagogiikassa on mielestäsi tärkeintä?

Lissu: Kyseenalaistaminen. Vaikka käytännön arjessa opettajana, varsinkin pienten lasten ja isojen ryhmien kanssa, joutuukin välillä kuulostamaan aika konservatiiviselta pedagogilta tankatessa ohjeita ja asettaessaan rajoja, kriittisen pedagogin täytyy kuitenkin muistaa jatkuvasti kyseenalaistaa itse itsensä. Vain sillä tavalla voi opettaa myös muille kyseenalaistamisen taitoa.

Tuukka: Ihmettely, kysely, kyseenalaistaminen, itsenäisen ja yhteöllisen ajattelun harjoittelu, joka voi johtaa haluun muuttaa maailmaa paremmaksi yhdessä toisten kanssa. Kohtasin kriittisessä pedagogiikassa jotakin sellaista, jota olin yrittänyt tavoitella opettajana ja jota pidin tärkeänä antina filosofian opinnoistani: kyseenalaistamiseen ja toisina ajatteluun kannustaminen. Kriittinen ajattelu on olennaista sivistyksessä ja kasvatuksessa.

Onko nuorten helppoa osallistua yhteiskuntaan Suomessa? Miksi?

Lissu: Juu ja ei. Toisaalta meillä on rakenteellisia väyliä, joiden kautta osallistuminen on mahdollista; tie osallistumiseen on jossain määrin jopa hyvin viitoitettua, jos ajatellaan vaikkapa peruskoulujen oppilaskuntatoimintaa, harrastamista mahdollistavaa laajaa järjestelmää urheiluseuroineen sekä musiikki- ja kuvataidekouluineen, puolueiden nuorisjärjestöjä tai kirkkojen nuorisotoimintaa isokouluineen. Toisaalta hyvin järjestelmällinen vaikuttamis- ja osallistumiskulttuuri ei tue omaehtoista, instituutioiden ulkopuolista vaikuttamista. "Muodon vuoksi", "joukon jatkeena" tai muista ulkoisista syistä vaikuttaminen ei takaa samanlaista henkistä sitoutumista kuin omaehtoinen toiminta.

Millaista tukea kriittinen pedagogiikka voisi antaa nuorten yhteiskunnalliselle osallistumiselle?

Lissu: Yksi olennainen asia kriittisessä pedagogiikassa on se, että lähdetään liikkeelle oppilaiden omasta maailmasta.

Vaikka tarkoitus olisikin oppia uusia asioita oman kokemusmaailman ulkopuolelta, on tärkeää nähdä asioiden yhtymäkohdat omaan elämään.

Tuukka: Oppimisen pitäisi olla selvästi enemmän maailmankuvien ja arvojen ihmettelyä, yhdessä tutkimista ja ajatusten kehittelyä, demokraattista dialogia ja debattia. Samoin koulun tulisi luoda enemmän linkkejä yhteiskunnallisuuteen, niin opetuksen sisällöissä ja muodoissa kuin koulun oppilaskuntatoiminnan kautta. Kriittisen pedagogiikan avulla löytyy halu muuttaa asioita paremmaksi, toivo ja luottamus siihen, että kaikki on mahdollista.

Millaista tukea kriittinen pedagogiikka voisi antaa nuorten yhteiskunnalliselle osallistumiselle?

Lissu: On ikävää, kuinka yleinen lasten ja nuorten keskuudessa tuntuukaan olevan lausahdus: "Ihan sama." Se kertoo varhaisesta kyynistymisestä ja välinpitämättömyydestä, ja minusta se on kauhistuttavaa. Se kertoo oman maailmassa toimijuuden kokemuksen sekä syy- ja seuraussuhteiden hahmottamisen puutteesta. Siksi kriittisen pedagogiikan tärkein tehtävä olisi mielestäni herättää ihmisissä halu vaikuttaa. Ei se ole "ihän sama".

Tuukka: Lyhyesti sanottuna: elämäntapamme on ekologisesti ja sivistyksellisesti kestävä, eikä kannusta yhteishyvään tai toisista välittämiseen. On siis koetettava muuttaa elämäntapaamme. Tämä voi kuulostaa mahdottomalta, muttei se sitä ole. Yhteiskunta on ihmisten tekoa, ja se muuttuu, jos ihmiset muuttavat toimintaansa.

Paulo Freiren ajatuksia suomeksi

Freire, Paulo 1970: Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. Toim. Tuukka Tomperi. Vastapaino, Tampere. 2005.

Lehtimaja, Lissu 2006: Freiren kyydissä. Pystykorvakirja. Like: Suomen rauhanpuolustajat, Helsinki.

Kiilakoski, Tomi & Tomperi, Tuukka & Vuorikoski, Marjo (toim.) 2005: Kenen kasvatusta? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Vastapaino, Tampere.

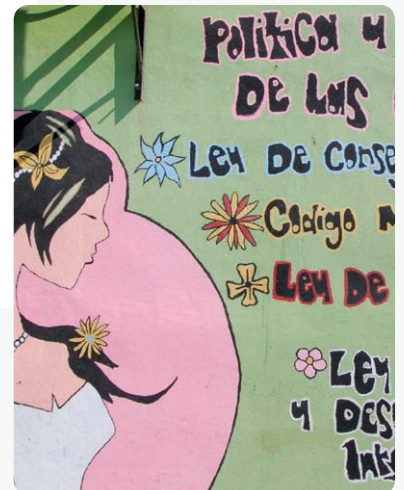
TIETOA GUATEMALASTA

Guatemala on noin 16,5 miljoonan asukkaan valtio Väli-Amerikassa. Sen rajanaapureita ovat Meksiko, Belize, Honduras ja El Salvador. Espanjan lisäksi Guatemalassa puhutaan 23 alkuperäiskansojen kieltä. Guatemalalaisista 40 % kuuluu maya-kansoihin. Maan asukkaista yli 70 % on nuoria, alle 30-vuotiaita.

Guatemala on yksi Latalaisen Amerikan köyhimmistä maista. Suurin osa ihmisistä työskentelee maanviljelyksen parissa tai pienyrittäjinä. Yli puolet väestöstä asuu maaseudulla ja suurin osa tienaa alle maan laissa säädetyn minimipalkan (noin 10 euroa päivässä). Keskeisimmät kehitysongelmat liittyvät eriarvoisuuteen, korruptioon, rikoksista rankaisemattomuuteen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Lasten, nuorten, naisten, alkuperäiskansojen ja etnisten vähemmistöjen asema on Guatemalassa heikko sekä maaseudulla että kaupungeissa, vaikka nämä ryhmät muodostavat valtaosan maan väestöstä. Lasten ja nuorten oikeudet tai koulutukseen panostaminen eivät ole olleet maan päättäjille ensisijaisia asioita, ja iso osa sosiaalisista ongelmista koskettaakin erityisesti nuoria.

Noin puolet Guatemalan maa-alasta on metsien peitossa ja maassa on melkein yli 30 tulivuorta, joista kolme on aktiivisia. Guatemalan katukuvasta nousevat esiin erityisesti ruokamyyjien kojut, värikkäät kankaat ja tekstiilit sekä jalkapallo, joka kuten Väli- ja Etelä-Amerikassa yleensä, on Guatemalassakin suosituin urheilulaji.

TAKSVÄRKKI ry
DAGSVERKE rf

TAKSVÄRKKI RY on kansalaisjärjestö, joka kannustaa nuoria maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen. Taksvärkki-keräystä on tehty 50 vuoden ajan vuodesta 1967 lähtien ja tuotoilla on tuettu Taksvärkki ry:n kehitysyhteistyöhankkeita, joiden tavoitteena on, että nuorista tulee omien yhteisöjensä aktiivisia toimijoita ja kehityksen edistäjiä.

Taksvärkki ry tuottaa globaalikasvatuksen oppimateriaaleja oppilaitoksille ja opettajille. Suomessa Taksvärkki ry tähtää yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien edistämiseen kertomalla kehitysmaiden lasten ja nuorten elämästä, mutta myös herättämällä pohtimaan ja purkamaan ennakkoluuloja kehitysmaiden oloista.

PAMI (Programa de Atención, Movilización e Incidencia por la niñez y la adolescencia) on vuonna 1989 perustettu guatemalalainen kansalaisjärjestö, joka ajaa lasten ja nuorten oikeuksia ja vahvistaa nuorten osallisuutta yhteiskunnassa. PAMIn toimintaideaan kuuluu nuorten tukeminen aktiiviseen kansalaisuuteen tarjoamalla heille tietoa ja taitoja yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön. Järjestö toimii sekä ruohonjuuritasolla että kansallisen tason foorumeilla vaikuttamistyön parissa.

PAMI ja Taksvärkki ry ovat tehneet yhteistyötä nuorten oikeuksien ja aktiivisen kansalaisuuden parissa vuodesta 2006 alkaen. Viimeisimmässä yhteistyöhankkeessa on luotu ja vahvistettu kuntatason nuorisoliikkeitä, joiden kautta nuoret ovat mm. saaneet koulutusta kansalaistaidoista sekä tietoa ja taitoja vertaiskouluttajana toimimiseen. Hankkeen puitteissa nuoret ovat järjestäneet nuortentapahtumia, tehneet tiedotustyötä lapsen oikeuksien puolesta sekä osallistuneet nuorisotoiminnan kehittämiseen kuntien viranomaisten kanssa.

Seinämaalaus? Radiospotti? Kuvateatteriesitys?

Olisiko syytä vaikuttaa? Millä keinoilla?

Taksvärkki ry:n Vaikuta!-menetelmäoppaassa nuoret jakavat taitonsa ja kokemuksensa yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta.